

כי מזרזים תיצמח ההנהגה הפמיניסטית המזרחית
רשמים מכנס נשים מזרחיות במצפה רמון 14-15-1-05
הנרייט דהאן כלב

"איך היה הכנס הזה בעיני?! "עשינו היסטוריה!" בשתי מילים אלו השיבה לי **יפעת הילל** כשביקשתי שתסכם את הכנס השנתי הפמיניסטי המזרחי שהתקיים בסוף שבוע 14-15 בינואר 2005 במצפה רמון. יפעת היא "הכביש המהיר" עליו נסעו מסרי הפמיניזם המזרחי אל הנשים במצפה רמון ונתנו שם וביטוי לכל הגיג ורגש פמיניסטי שפעם ורחש בקרבן. יפעת היתה גם מי שתרגמה לשפה מעשית תקיפה את דרישתן של נשות מצפה כלפי הפמיניסטיות המזרחיות ממרכז הארץ, לבוא לדרום ולשבור את המיתוס לפיו הדרך מהמרכז לפריפריה ארוכה מהדרך מהפריפריה למרכז. ראיתי שם שלושה דורות של פמיניסטיות מזרחיות ששירכו רגליהן ממרכז ומצפון ישראל: **ברכה סרי ואסתר עילם, ראיתי את נינה מזרחי ורחל מלסה, את רותי ויקטור וזהבה גולדשטיין ונורית הג'ג' וביתה, דור רביעי** כמעט של פמיניסטיות, והיתה שם גם **נטלי ברוך מגי ושרית, שרה אירית**, ועוד עשרות אחרות.

נשות מצפה העיר המייצרת מנהיגות כבר למעלה מחמש שנים, מנהיגות מזרחיות, צריך לאמר, אירחו את הפמיניסטיות המזרחיות שהפעם הפכו ל"הצפוניות".

"הצפוניות" ראו מקרוב את המנהיגות הנשית ממצפה באופן ממשי ביותר:

פלורה שושן – הרוח החיה שהובילה את האירוע בכושר הובלה נדיר ורגיש, הביאה, עודדה, דרבנה ניחמה את כל המשתתפות. היא הצביעה על יחודו של הפמיניזם הלוחם של מצפה רמון ותיארה בהן כיצד הופך פס הייצור של מצפה למפעל שמצמיח מודל של אישה-מזרחית-מנהיגה-לוחמת, כשם ששדרות מוציאה מפס הייצור שלה מוסיקאים שמעשירים את התרבות הישראלית, עד שכמעט לא ניתן לזהותה היום בלי השפעתם של מוזיקאי שדרות.

אחת אחת עלו לעינינו העובדות שאין להתווכח איתן והוכיחו את שהצהירה שושן: **אילנית דהאן** המתעקשת להרויח את לחמה מעמל ולחנך את ילדיה על פי המוסר במציאות יומיומית של אלימות, סמים, פלילים וניכור בתוכה הם חיים. אילנית מובילה דרך ששוברת סטריאוטיפים של "מזרחית טיפוסית" שכביכול חיה כטפילה על כתפי המדינה ונהנית מקיצבאותיה.

מיה סיפן היא דמות מיצפאית עם עבר אילתי, רבת עוצמה שבוחנת בעין נוקבת את אטימותו של המימסד דרך אכזריותו של הביטוח הלאומי. היא לוחמת בו ללא פשרות וחושפת את עוללותיו כשהיא עושה את זה כמעט כיעוד אישי. **פיבי אלרקי** באה לנוח ולספר על פירות מאבק האיתנים שניהלה נגד ההיפר נטו המקומי. **פיבי** היא זו שרשת הענקים חוותה את כוחה והבינה שגם אם היא רשת "גוליבר", "גמדים" נבונים יכולים לה. הנשק של **פיבי** היה מאבק בלתי מתפשר, סולידריות ואמונה שחיבורם אילץ את הרשת להפסיק את הפקעת המחירים במצפה. **אמבט אקלה** – זיהתה את עצמה כ"השוודית" והוציאה מהמסובות פרצי צחוק, סיפרה כיצד היא מטיחה בפני המימסד שצבע עורה השחור כן מפחיד אותו ועל כן הוא בולם אותה. **איריס המל** המשוררת, קראה משיריה והראתה איך היא שואבת את כוחה מהכתיבה ושורדת בזכותה.

שרה לחיאני באה כל הדרך מקרית גת לספר, שחרף כל הדעות הקדומות של המימסד, חינכה את ילדיה שערכים ופולשתינאים הם בני אדם אנושיים ולא דמונים ועתה היא משלמת יחד עם ביתה, **טלי פחימה**, את המחיר הנורא של מימסד "שונא ערבים" ושונא יהודים שלא שונאים ערבים.

אביגיל יפרח, הפועלת שהיתה משועבדת שנים במפעל הטכסטיל סיפרה כיצד הפכו היא וחברותיה לבעלות המפעל בתום מאבק המתפרה בשנת 2000 ועתה כמו ציפור כנרית שיצאה לחפשי היא מתחילה לשגשג ולפרוח מפרי עמלה כתופרת עצמאית.

ויקי כנפו, שכנותה הכובשת ומהפכנותה החזירו אותה למצפה, כי רק שם בין המנהיגות האחרות הרגישה מאוד בבית.

רבקה דהאן הירוחמית הותירה בי רושם עז של מנהיגה שמונהגותיה עדיין לא זיהו אותה בעירן ירוחם. **רבקה ויינגרטן**, אשר לו אפשר היה להפקיד תבונה בבנק היא היתה מולטי מליונרית. היא הובילה פנל פתיחה בביטחה וסיפרה על מזרחיות מסוג אחר – על מזרחיות שאפשר להיות גאים בה בלי להפוך אותה לדגל.

הכנס התנהל סביב סוגיית השלום ומידת התרומה של נשים בכלל ונשים מזרחיות בפרט, לפתרון הקונפליקט.

אם הניב הכנס מסר, הרי זה שמכל הסדנאות והנושאים שנידונו הוכח מעבר לכל ספק שבלי מזרחים ומזרחיות לא ניתן להגיע להסדר של שלום. הדיונים בכלכלה, בגלובליזציה, בעבודות מודרניות, מלמטה, מנקודת מבטן של הכפיפות והמשועבדות, הראה שהן הן נקודת המשען של הקפיטליזם הישראלי האכזרי ואין הוא יכול להגיע להסדר שלום ללא הסדר כלכלי שיביא ליותר צדק בחלוקת המשאבים ובחלוקת נטל היצור והכלכלה על אזרחיות המדינה. לכאורה לא נגעה הנשים בכנס בסוגיות הקונקרטיים של הסכסוך, של ירושלים, של זכות השיבה, הפליטים והמים, אך למעשה נגעו גם נגעו והוכיחו שהשלום חייב לחצות את ציר הכלכלה וללא מענה לסוגיות שתוקעות נשים אלו היכן שהן תקועות, לא יבוא שלום. המפגשים הוכיחו גם שמזרחיות כמו גם מזרחים, אינם "שונאי ערבים" וגילו את פרצופה של הפוליטיקה הישראלית בצורתה התעמולתית כזו שהיא זו ששונאת ערבים, בין אם הם ערבים-יהודים או ערבים לא יהודים. בדיונים עלתה גם שינאה אחרת, שינאת המדינה לאזרחיה ואהבתה לצמיחה הכלכלית שמעצימה את הגברים האשכנזים היהודים, דרך מנגנוניה הכלכליים שחונקים את המפעלים בעיירות ומעבירים אותם למחסומים, למצריים ולירדן ומשלמים \$50 לחודש לפועלת שם בעמך ובקהיר כדי לא לשלם \$1000 לחודש לפועלת במצפה. ולו רק בשל תובנה זו היה ראוי לקיים את הכנס היכן שהתקיים.

ההתנהלות לא פחות מאשר התכנים לימדו על חמרים מקוריים אשר כשלעצמם יכולים ללמד על טיבם של הכוחות שמצמיחים מנהיגות נשים במצפה. למשל, נשות מצפה שמעו בסבלנות ובהערצה את סיפורה של **שרה לחייני**, אימה של **טלי פחימה**, אך היו מאוד ביקורתיות כלפי אורת העדריות שנוצרה כתוצאה מהעמידה הטוטלית מיד לצד הערבים ולצידה של **טלי פחימה**. הגם שהן לא שונאות ערבים, כך אמרו בכנות, הסוגיה לא עומדת על סדר יומן של נשים מוכות ומורעבות במצפה. "לא רוצות להבין את נקודת המבט של המחבלים, וכי לנו אין עוני, ילדינו לא מורעבים?"... "לכם ב"אחותי" אירגון הנשים המזרחיות, איכפת מן הפלשתינאים יותר מאשר מאתנו במצפה." כך התריסו.

אמא של **טלי**, טענו עוד, איננה פורצת דרך, כך צריכה אמא לנהוג. למה להעריך אותה בכלל? עמדה עמה הסכימה גם האם, **שרה לחייני**, בעצמה. ובכלל, "למה לא לבוא לשדרות ששם נהרגה בחורה מהקסאמים?! מה הצביעות?"

היתה לנשים גם ביקורת כלפי מה שניתן לכנות "היפר מזרחיות". ביקורת מוכרת ושגורה ש"מזרחים זה כבר הסטוריה רוצים כבר לצאת מזה"... "אתן המזרחיות מדברות על הסיפור הפוליטי ההסטורי ולא על הפער בין נשות "אחותי" בתל אביב ובצפון ובין נשות מצפה, שזהו הסיפור כולו." בכך נתנו ביטוי לפמיניזם מזרחי כפי שהוא צריך להראות היום כשהוא חוצה את כל המזרחים בני ובנות המעמד הבינוני הנהנים מהחיים במרכז ורוב הזמן נוטים לשכוח את מזרחים בפריפריה.

הסולידריות של הנשים המזרחיות בין מהצפון ובין מצפה ובין מירוחם טישטשה רוב הזמן את ההבדלים בין הנשים הצפוניות ובין נשות הדרום. אבל הבדלים אלה הרימו ראש כאשר עלו רעיונות של צפוניות כמו למשל להביא את המתנחלים לעיירות ובכך לפתור "שתי בעיות" בפיתרון אחד, או פתרון אחר, לאחד את המאבק של יהודיות ובדויות נגד הביטוח הלאומי. רעיונות אלו שהגו נשות הצפון הוכיחו בעליל שמהות החיים בפריפריה הדרומית לחלוטין אינה נהירה למי שלא טעמו טעם חיים בה. רעיונות אלה נדחו בעדינות ובאצילות על ידי נשות הדרום כשהן אומרות שיש במצפה איזון עדין כל כך בין חילוניים לדתיים עולים לותיקים ולא חסרות למצפה בעיות, אז לא כדאי לערער את האיזון על ידי מתנחלים דתיים שיפנו מאיזור עזה לאחר ההתנתקות. גם בסוגיית הביטוח הלאומי, מה שנראה ממרחק המרכז התל אביב כקירבה בין נשים יהודיות מזרחיות ממצפה ובין נשים בדויות מישובי הנגב, הוא מראה של המתבונן המרוחק שם במרכז הארץ שאינו מזהה את ההבדלים הקשים לגישור כשמדובר במאבק בביטוח הלאומי. לשתי הקבוצות יש פשוט סדרי יום שונים.

השיח המוכר מכנסים פמיניסטים שכולל סיסמאות די ריקות בנוסח "אנחנו חזקות", "כולנו יפות", "אנחנו מנהיגות" הופרחו במסורה ובזהירות. המצפאיות לא מיהרו לאמץ את האמונה במילים ריקות שמוכרות אשליות.

מה שהוכיח שוב שמזרחיות דרומיות באשר הן ככל הנראה מפוכחות יותר בשל היותן שורדות בתנאים שהמרכז לא מכיר. ההבחנה "צפונית" מול "דרומיות", התחדדה מאוד על רקע זה. בזהירות הודו בפני

אחדות מהדרומיות שהכנס עשה להן קצת יותר טוב ומה שהשתיקה אמרה לצפוניות יותר מן המלים היה:
"אתן הולכות אנחנו חוזרות ליום יום שלנו."
על כן המבחן כפי שנוסח על ידי **יפעת הילל** יהיה: האם יהיה למפגש הסטורי זה המשך או שמדובר
באירוע חד פעמי?

סיכום זה כתבתי בחול המועד פסח 2005, ימים ספורים לאחר מפגש נוסף שנערך בין נשות מצפה רמון
ובין הנשים המזרחיות ממרכז הארץ. המפגש נערך ביפו וכלל סיור בתערוכה, אירוח חם וביקור במרכז
של עמותת יפו בעיקבות סיור בשכונת עג'מי. גם למפגש זה היתה משמעות רבה. אך יותר מכך הוכח
שהמפגש ההסטורי הראשון לא היה חד פעמי, כפי שחששה **יפעת הילל** ואולי זה סימן שמהו קורה
בקרב נשים מזרחיות.